

Кінь Перуна
Олег Говда

Дай серцю волю – заведе в неволю... Давня приповідка, відома кожному настільки, що вже не знаходить відгуку в душі. Як побажання доброго дня малознайомій людині. Просто так заведено, звичай такий. А якщо вдуматися: скільки за цими словами сліз, болю, розбитих сердець і змарнованих життів. І звісно ж, подвигів і звитяг в ім'я любові... І нехай втупаються з дороги відьми, перевертні, чаклуни і навіть Батий, разом з усією ордою, якщо двоє кохають і бажають бути разом. Богам теж краще не втручатися, бо не все на світі ім підвладно...

Олег Говда

Кінь Перуна

«І коли часом стара бабуса, сидючи в запічку та прядучи грубу вовну, почне розповідати дрібним унукам про давню давнину, ... – діти слухають тривожно... А коли скінчиться дивовижна повість, то..., зітхаючи, шепчуть:

– Ах, яка ж то красна байка!

– Так, так, – говорить бабуса, похитуючи головою, – так, так, дітоньки! Для нас то байка, а колись правда була!

– А не знати, чи вернуться ще коли такі часи, – закидає дехто старший.

– Говорять старі люди, що ще колись вернуться, але, мабуть, аж перед кінцем світа.»

(І. Я. Франко «Захар Беркут»)

Розділ перший

Руські Карпати. Літо року 6679[1 – літосчислення ведеться від створення світу]-го

Безшелесною тінню ангела смерті завис над полониною, виглядаючи здобич, величезний беркут. І хоч сонце, ще нестерпно палюче на рівнині, вже тільки ледь освітлювало верхівки гір, гострі очі орла чітко розрізняли кожне стебельце у високих травах. Однак не метушливі миші чи буркотливі іжаки вабили могутнього птаха. Він чигав на справжню здобич. Таку, що могла б наситити його шлунок м'ясом, а зір – барвами гарячої крові. В передчутті цієї миті зіниці беркута зблискували хижим вогнем, а горделивий клекіт так і рвався із грудей. Але надія, що здобич поруч, змушувала дотримуватися тиші. Помітивши якусь лише йому зрозумілу прикмету, птах змахнув джкими крильми і завис над віковими соснами, що з північного схилу підіймалися до самого краю полонины.

У ту ж хвилю, сторожко приножуючись, з малинника, що відділяв ліс від квітучого плаю, вийшла молода сарна. Вона неспокійно пряла вухами. А делікатна голівка, увінчана короткими загненими ріжками, весь час поверталася навсебіч, уважно оглядаючи полонину. Оскільки тут лише колихалися соковиті трави, а вітерець, що дмухав їй у мордочку, теж не чаїв у собі небезпечних запахів, то гірська красуня облишила обережність і одним зграбним стрибком вихопилася з чагарників. Услід за нею, дещо вайлувато, зате не менш життєрадісно, вистрибнуло кількамисячне дитинча.

Сарняткові було ще далеко до материни вправності, тож воно не розраховувало своїх сил. Стрибнуло надто далеко, тендітні передні ніжки не витримали ваги його тіла. Тому, жалібно мекнувши, сарнятко запоролло носиком у трави і беркицьнуло через голову. Напугане пригодою, притїма підхопилось і кинулося до матері, голосно скаржучись на увесь світ. Та мати лише тицьнула його ніжно мордочкою в забите місце, насмішкливо пирхнула і продовжила пастися. Така зневага образила малого, якому в цю мить видавалося, що нічого гіршого з ним й не могло трапитися, тож дитинча ще раз голосно мекнуло і задерло мордочку до неба, наче скеровувало до нього свою скаргу. Однак замість чистої, прозорої блакиті воно побачило над собою розчепірені криві кігті, величезні крила і страхітливий дзьоб.

Пекучий, нестерпний біль пронизав його здивовані очі, і все потонуло в непроглядній темряві смерті...

Беркут напав так нечутно, так стрімко, що сарна, обернена хвостиком до малого, навіть нічого не збагнула. І лише почувши позад себе голосний шурхіт крил птаха, що злітає зробила спершу відчайдушний стрибок, рятуючись од ймовірної небезпеки, й аж тоді озирнулася. Але побачила тільки невиразну тїнь, що віддалялася на сонце, – воно саме закочувалося за вершину сусідньої гори. Сарна стривожено мекнула, метнулася туди, де шовкові трави все ще пахли їй дитинчам, але, вловиши ніздрями запах свіжої крові, стрімголов зірвалася з місця й щезла у хащах. І лише тріск сухого хмизу виказував, куди мчала охоплена розпачем та жахом осиротїла мати.

* * *

Люди завше мріяли про крила. Особливо в горах. Там – де очам близько, а ніженькам – ой як далеко. Здавалося б, оно вона, сусідня вершина. Добре розмахнутися, то й камінь докинув би. Насправді ж – поки доберешся хащами

та буреломом, оминаючи урвища та неприступні скелі, не одна кварта поту спливе з чола та плечей. А то й вернешся – утративши надію видряпатися. Бо нема дороги людині туди, де лиш пернатих царство. От і заздрять... А чого, питається? Чи ж то вже так треба всюди пхатися? Хіба мало людям роботи у долині? Сказано ж: кожному – його! Може, так і замислено богами, щоб не тинялися де не слід? Щоб не пхали цікавого носа у плин буття.

Але Захар Беркут ніколи не хотів погодитися з тим. Розумом знав, що ні в нього, ні в будь-кого іншого з їхньої великої родини, ба навіть з цілої громади, ніколи не виростуть крила, що людині суджено лише по землі ходити, та душа його рвалася ввись. Як і в його славетного прашура, з якого увесь рід пішов... Той теж понад усе мріяв у небо злетіти.

Густий сосновий ліс високо здіймався обабіч ледь помітної, утоптаной звіриною стежки. Далеко від найближчої людської оселі, високо в горах, дерева були особливо дикі та непривітні. Притерпівшись сьак-так до оленів та ведмедів, чи там – кабанів і вовків, ці суворі велети, здавалося, сердилися на парубка. Бо так і норovali кинути йому на голову велику шишку, або ж сипнути за комір сорочки добру пригорщу сухої глици.

На що вже звиклий до мандрівок у горах був Захар, та й він притомився. Третій день у дорозі. Якщо продирання крізь непролазні хащі та повзання по недоступних кручах можна назвати дорогою.

Але парубок був упертий і не з боязливих. Передсмертне хрипіння батька все ще лунало в його вухах, і жодна сила в світі не примусила б Захара відмовитися від того, що намислив. Нехай би до скиту, де спасався старець Актиній, відомий на всю Червону Русь умінням лікувати людей та тварин, треба було б іти удвічі важчою та небезпечнішою дорогою, то все одно парубок не завернув би назад. Більше він не стоятиме в узголів'ї вмирующего безпорадний, наче бахур... Певно, і мати збагнула це одразу, бо й словом не заперечила, коли Захар сповістив їй своє рішення: вдатися в науку до столітнього Актинія. Мо', допомогла слава про вміння старця, що докотилася й до їх громади. А може, побачивши сухі синові очі, відчула серцем його душевний стан? Хто зна... Але вона мовчки благословила Захара і лише згодом попрохала зачекати сороковин.

Сумний краєвид – сумні й думки...

Парубок рішуче стріпнув головою, наміряючись до сутінків пройти ще хоч мильо, аж несподівано побачив просто перед собою старий і замшілий, але з виду ще міцний пень. Хто примудрився саме тут зрізати вікового бука? Куди подівся велетенський стовбур? Залишалось вгадувати. Та хоч як мудрий, а пень стримів із землі посеред стежини лише за кілька кроків попереду. Наче саме на Захара й чекав. І такий зручний та затишний, що парубок одразу відчув, як притомився.

– Ох! – зітхнув голосно. – Треба перепочити... Ноги аж гудуть. А заодно й повечеряю.

Усівся на пеньку, а коли примірівся розв'язати торбинку з припасами, що мати зібрала, дивиться – перед ним стоїть дідок. Сам сухенький, зморщений, а бородище аж до колін. Здивувався Захар, та виду не подає.

- Доброго здоров'я! - привітався, а сам думає: « От пощастило, що я сьогодні ще нічого не їв, адже голодного лукавий не може збити зі шляху».

А той, ні драстуйте, ні прощавайте, - хап за торбину. Чисто грабіжник. Та як зойкне... Назад відскочив і на пальці дме.

- Хитрий, - буркнув.

А Захар мало не розреготався. Виходить, що таки не даремно обстругав липову гілочку та й у торбинку вклав.

- Хитрий, - ще раз воркнув лісовик. - І віхті, либонь, у постолах обернув?
- поцікавився.

- Мати веліли, - погодився Захар.

- Розумні стали, - похитав невдоволено кошлатою головою. - Не те, що колись... Ех, - махнув рукою. - Було, закришиш, зарегочеш... Нявкнеш! І чоловік уже аж сивий зі страху... А тепер? Сидить переді мною пущьвірінок і мало що в очі не плєє... Та постривай! - гукнув сердито. - Ти ще не все бачив! Розтопчу!!!

І вмить дідок став набухати, рости. Ось він уже одного зросту з парубком. Ось - ще більший. І Захар, щоб дивитися йому в обличчя, мусить задирати голову. Минуло ще трохи часу, а як парубок завеликі були уже лише величезні чоботи і кінець зеленої бороди.

- Ну, як? - задудніло десь на горі, понад лісом. - Страшно?!

- Еге, - мусив визнати Захар, що й справді трохи розгубився.

- Що ти там пишиш?! Голосніше відповідай!

- Страшно!

- Ото ж бо! - прогук задоволено лісовик, і чоботи почали зменшуватися. А ще за якийсь час поруч знову стояв маленький кумедний дідусь.

- Людям такого ніколи не втнути, - промовив пихато.

- Правда, - погодився Захар, - чудеса нам рідко вдаються.

- Рі-і-дко, - пирхнув лісовик. - Що ти там мелеш? Які такі чудеса ви можете робити? Х-хе... Похвалися... Мо', посміємося разом? А я за те тобі стежку не плутатиму. Одразу на скит виведу. Згода?

Те, що нечисть знає, куди він зібрався, здивувало парубка, але він і на цей раз виду не подав.

- Добре, - відказав і вийняв з кишені кілька пшеничних зерен. - Знаєш, що це? - показав лісовикові.

Дідок пригледівся, на зуб спробував, пожував трохи.

– Теж мені загадка. Насіння... Але в моєму лісі таке не росте. Хіба польовика запитати? Або спробувати проростити? Га? – він запитально глянув на парубка. – Чи сам скажеш?

– І скажу, і покажу, – посміхнувся хитро той. Пошукав трохи в торбі та й витягнув із неї рум'яну паляницю. – Ось дивися, дідусю, що з такої зернини виростає. І можу закластися, що ти такої не вичаруєш.

Лісовик узяв до рук паляницю, покрутив навколо, понюхав. Тоді відкусив невеличкий шматок і заходився жувати. Незчувся, як і проковтнув. Відкусив ще... Та й з'їв усю.

– Смачно, – визнав. – І як називається цей плід?

– Паляницею.

– Гм... – лісовик поскубав себе за вуса. – І ти кажеш, що у мене така не виросте?

– Думаю, що ні. Тут твоїх чарів замало буде. Тут наше, людське, вміння потрібне.

– Гм... То спробуймо, – потер долоні дідок. – Я, звісно, не польовик, але теж дещо вмію... Давай насінину.

– Ой, дідусю, – стривожився парубок, уже й не радий зі свого жарту. – Це ж чотири місяці доведеться на урожай чекати. А я не можу стільки... Мені до старця Актинія треба. Йому й так уже більше ста літ...

– Ет, – відмахнувся лісовик, – велика втіха півроку з тобою на пеньку сидіти і на паляницю чекати. Не бійся, у мене вмить виросте. Давай насінину, кажу! – вигукнув нетерпляче.

Нічого робити. Кленучи подумки свій надто довгий язик, парубок став порпатися у кишені свитки. На щастя, знайшов у шві ще одне зернятко.

Дідусь хутко випорпав пальцем ямку, поклав туди насінину, потім видобув десь з-за пазухи невеличку сулію і капнув з неї, туди ж, кілька крапель. І Захар аж рота роззявив. Упрост на його очах з насінини проклюнувся пагін і став рости, рости...

Парубок тільки очима кліпав.

Часу минуло стільки, що вправний ідець навіть макітру вареників не спорожнив би, а перед ним ужегнулися до землі десять повновидих колосків. Захар зроду не доводилося таких великих бачити. Не менш як по півсотні зернин у кожному. Та й зернятка одне в одне.

– Оце так, – вихопилося в нього мимоволі. – Це ж якби так все наше поле скропити, скільки б хліба вродило? Певно, усій громаді довіку старчило б... Чим це ви, дідусю, його полили?

– Та живою водою ж, чим іще, – відмахнувся лісовик. – Не перешкоджай. Зараз і паляниці попруть.

- Боюся, що ні, - похитав головою Захар. - Тут і жива вода не допоможе.

- Не може бути, - стрепенувся лісовик та й шасть рукою за пазуху. Вихопив сулійку і ще раз скропив колоски. Тільки вже щедріше.

У ту ж мить зерно осипалося на землю, випустило пагінці і ну знову рости. Не минуло й хвилини, як довкола пенька вже колосилася ціла галявинка пшениці. А паляниця так і не з'явилася.

- Що таке? Чому? - бурмотів розгублено лісовик, порпаючись у пазусі. - Може, ще покропити?

- Годі, дідусю, - стримав його парубок. - Пшениця вам вдалася на славу. Я й не знав, що така буває... Та далі - скільки її не кропити - пшеницею й залишиться. І паляницею не стане.

- То зроби ти її, - сіпнув лісовик парубка за рукав. - Покажи своє вміння. Може, і справді ваші чари сильніші?

- І моєї сили замало... Я, звісно, міг би колосся зібрати, обмолотити. Навіть розмов би якось. Але до муки ще треба яйця, молоко... Та й спекти ніде. Окрім того, до чоловічих рук, щоб хліб гарний вдався, ще жіночі доконче... І робиться усе не так швидко, як оповідається. Аби зі свіжозмолочної пшениці паляниць напекти - двом робітникам треба день згаяти. Звісно, якщо зерно в торбі, а опара на печі.

Дідок слухав і за кожним словом усе з більшою повагою поглядав на парубкову торбу. А коли Захар замовк, проказав непевно:

- А у тебе знайдеться ще?

- Хто ж у дорогу з одною паляницею пускається? Звісно є...

- Даси кусень? - уже зовсім лагідно промовив лісовик і запопадливо приступив ближче. - Смачна...

- Дам, чого ж не дати...

Він витяг одну з трьох, що ще залишилися, паляниць. Розламав її навпіл. Та й простягнув більший шмат лісовикові.

- І я з вами підкріплюся... Думаю, до паляниці й шматок вудженого м'яса знайдеться. Та й цибулину мати клали... От лишень з водою сутужно, я нещодавно усю допив, а на джерельце ще не натрапив.

- Не турбуйся, - аж засяяв лісовик, радіє, що і його вміння на щось придасться. - Діставай з торби наїдки, а напої мої будуть. Оно дивися, - він вказав пальцем позад парубка. І хоч ще хвилю тому Захар міг би записягтися, що за плечима в нього росте стара порепана сосна, тепер там височіла розлога береза. А між вузлуватим корінням у неї примостилася гарненька діжечка, майже повна запашного соку. Він дзвінко скапував туди з дірочки в білому стовбурі. Ще й берестяний ківш висів неподалік, на обламаний гілці.

Дивина та й годі. Але парубок уже трохи звикся, пам'ятав, з ким до трапези сідає. На те й лісовик, аби кожне дерево йому корилося.

Не чинячись, зачерпнув з діжки повен ківшик, випив з насолодою, ще й крякнув од задоволення. Тоді зачерпнув удруге і перед дідусем поставив. Лісовик промовчав, та видно було, що до душі (якщо можна так про нечисть) йому гречність парубка.

Поїли. Лісовик ще й крихти згорнув на долоню і до рота всипав. Потім погладив себе по черевці та й каже:

– Ну, загадуй бажання... Та хутчіш, бо мене на сон хилить.

– Ов-ва, – здивувався Захар. – Яке ще бажання, дідусю?

– Твое, – засміявся лісовик. – Найзаповітніше! Треба ж за гостину віддячити...

– От іще, – відмахнувся Захар. – Хіба ж я задля подяки пригощав?

– Знаю, знаю, що ні, – заспокоїв його дідок. – Тут інше... Ти віхті в постолах обернув?

– Так мати...

– Обернув, – провадив далі дідок, невідомо нащо намотуючи собі на руку бороду. – Прутик липовий зі шкіри обдер і в торбу поклав. А паляницею зі мною поділився. Чому?

– Хіба ж можна інакше? – здивувався парубок. – Хіба ж сита людина руку простягатиме. Змалку так вчать.

– Тільки я не лю-ди-на! – аж розсердився лісовик і тупнув ногою! – Я – нечисть! Як ви кажете... Тому й запитую тепер: чому?

– Та що «чому»? – аж розгубився Захар. – Не збагну я твоїх питань, дідусю. Ось, краще, ще соку нап'юся, бо аж у роті пересохло... – І потягнувся ковшем до діжки. А та, раз – і пропала. Береза стоїть, сік капає, а діжечка зезла. Та й краплини соку в півметрі від землі теж пропадають...

– Потім нап'єшся, – бурчить дідок за плечима. – Питаю: чому від лісової нечисті, себто від мене, охороняєшся ретельно і вміло, а іжею ділишся?

– Та кажу ж, – знову почав своєї парубок, – Мати перед дорогою наказали...

– Дати лісовикові при зустрічі паляницю? – здивувався широко дідок, аж борордою зеленою затрусив.

– Ні, – мусив визнати його слушність Захар. – Про хліб мати нічого не казали. Але я думав...

– Нарешті, – полегшено зітхнув лісовик. – От ми й дійшли суті. За те, що матір слухав – манівцями не блукатимеш. А за те, що лісовиком не

погордував, з нечистю за трапезу сів, власного добра не пошкодував – бажання твое сповню. Кажи: чого найдужче хочеш?

– Літати! – одразу, без намислу палко відказав хлопець. – Бодай раз орлом у небо злетіти!

– Тьху! – сплюнув лісовик. – Зі слиньком поведешся – дурниць наслухаєшся... Інший би грошей просив, каміння самоцвітного. А цей... тьху! Вважай, що я не чув нічого і проси вдруге. Але на цей раз краще подумай! Третнього шансу не подарую навіть такому телепневі.

– Ну, – посумнішав Захар, – коли не можна літати, то хотів би я вміти людей од хвороб різних вирятувати... – протягнув непевно.

– От тобі й маєш! – аж сплеснув спересердя в долоні дідок. – Ти йому – стрижене, він тобі – голене! Вже й надоумлював, а він далі своєї править. Чи ти й справді дурненький? Чому грошей не хочеш? Я ж багато можу дати. Глянь-но...

Парубок повернувся в той бік, куди показував лісовик, і земля наче розступилася перед його поглядом. І побачив у сухій ямі два величезні шкіряні лантухи, повні золотих монет і самоцвітів.

– Хіба лікувати людей – аж така дурість? – одвернувся від багатства байдуже. – Смерті дорогу заступати – тут уміння потрібне... За тим і йду до Актинія. Батькові моему ще й п'ятдесяти не було, а якби я вмів... – парубок зітхнув. – Та й що з тими грішми робитиму? – додав трохи згодом. – Одежа на мені справна. Голодним у громаді ніхто не буває, аби лиш не лінувався, бо такого геть проженуть. А з багатством – одна морока. Рано чи пізно довідається про скарб князь чи хто з бояр, от тоді й посопеш, як з дружиною прискаче... Ні, без грошей краще. Спокійніше... – мовив становчо і серйозно.

– Оно там знову діжа стоїть. Краще пий сік, аніж мудрагельствуй... Ще й баклагу націди – знадобиться, – обірвав парубка лісовик. – І коли ти вже такий дурень, то йди здоров. Нехай усе сповниться згідно з бажанням твоїм...

Захар слухняно обернувся до діжки, напився вволю гіркувато-солодкого трунку, набрав у баклагу, як веліли, а коли хотів ще щось запитати, то лісовика й слід пропав. Лише на пеньку, поруч із тим місцем де він сидів, лежить орлине перо. Покрутив парубок його в пальцях, обдивився з усіх боків, але так нічого й не второпав. Звичайна пір'іна...

– От лихо мені з тими загадками, ох-хо-хо... – зітхнув скрушно.

Зітхнув, а перед ним знову дідок з'явився. Позіхає невдоволено та очі кулачками тре.

– І чого тобі ще? Тільки-но задрімав! Ніякого спочинку. Наче не в хащах лісових живу, а на битому шляху.

– Не сердься, дідусю, – зрадів його появі Захар. – Але задав ти загадку не для мого розуму. Пір'іну залишив, а що робити з нею не сказав.

– Сказав би я тобі, що з нею зробити... – буркнув заспаний лісовик. – Але як даси ще шмат паляниці, то нехай: розтлумачу що до чого.

– Дам.

При цьому Захар видобув з торби найменшу паляницю й кусень бринзи.

– Оця вам, а більшу собі залишу. Йти ще далеченько, але переб'юся якимось.

– Далеко, близько... Кому те відомо? – пробурмотів собі під ніс лісовик, а вголос насмішкувато мовив. – Чи доводилося тобі бачити колись, як птахи літають?

Захар лиш кивнув не ображаючись. Старі люди полюбляють собі часом покепкувати з молодих.

– Ну, то й ти так роби. Візьмеш по пір'їні в руки і махай, наче крильми. А розтулиш пальці – знову на людину обернешся. Збагнув?

Парубок аж загикуватися став.

– То я лі-лі-та-татиму? Справді?

– Та літай, що з тобою вдієш...

– Але ж пір'їна лише одна? Як же ж?

– Запасися терпінням. На все свій час.

– А здоров'я...

– Я ж кажу, а ти не чуєш, – тупнув ногою той. – Взяв би гроші, то й мороки б не було. А так – одні лише запитання... Ну, все – набрид! Сказано тобі: йди? От і чимчикуй... Зі своєї стежини однаково не звернеш, а що судилося – знайдеш і впізнаєш.

При цім слові лісовик ступнув у пень, наче у воду, і зник разом з ним. А слідом пропали і береза з діжкою. Непроглядні лісові хащі розступилися, і перед Захаром відкрилася простора галявина. І видно з неї було стрімкі схили і гострі вершини похмурих Горган.

* * *

Усе ще розмірковуючи над дивною пригодою, Захар вибрався на галявину і завмер. Просто на нього, повільно краючи могутніми крилами повітря, летів великий беркут. У пазурах тримав здобич.

В одну мить парубок вправно наклав на лук гостру, опірену сірим гусячим пером стрілу і вимірив...

Малі птахи падають каменем, але то малі. Беркут лиш розпластав крила на середині змаху і повільно спустився на схил, неподалік від Захара. Так і не випустивши з пазурів сарнятко.

– О-го-го-го! – вигукнув радісно парубок і стрімголов кинувся до своєї здобичі. – Ге-гей!

Утіха його була зрозумілою, бо не кожен мисливець міг похвалитися намистом з орлиних кігтів. Могутній птах літав високо, а нападав блискавично. Окрім того, улюбленою здобиччю беркутів були такі кумедні ягнята...

Орел був ще живий, але вже конав. Стріла прохромилася йому накрізь груди і стриміла зі спини, ближче до середини тулуба.

Захар нахилився над птахом і спробував вивільнити з його пазурів ще теплу тушку. Та криві кігті сиділи міцно і глибоко.

– Ач, як учепився, – розсердився парубок і шарпонував сильніше.

Ця шамотанина, певно, роздмухала в птахові вже посірілі жаринки життя, бо на юнака глянуло сповнене болю та докору око. І погляд був майже людський, – Захар аж сахнувся й зніяковіло промовив:

– Тобі, значить, можна... А тебе – зась? Вибачай... Носив вовк овець, понесли і вовка.

Але беркут не хотів примиритися зі своєю лихою долею. Він стрепенувся, спробував змахнути вже безсилим крильми, заклекотів, скоріше жалібно, ніж грізно, і здох. Аж тепер випустивши з пазурів здобич.

І тут Захар аж по лобі себе луснув!

Он воно що! Він вполював орла, щойно вийшовши з лісу. А що казав на прощання лісовик? Що другу пір'їну він знайде, коли настане час... То, може, вже? І та, друга, пір'їна – в одному із крил мертвого птаха?! Досить лише відшукати її – і він зможе літати?!

Від таких думок Захар наче очманів. Він хутко видобув із-за пазухи подарунок лісовика і заходився приміряти його до орлиного крила. А знайшовши нібито подібну, в ту ж мить вискубував її, затискав у руці і намагався піднятися у повітря... Але ні з першої, ні з другої, ба, навіть з десятої спроби нічого не виходило. Захар далі залишався самим собою.

І – раптом...

Він уже й не зміг би пригадати, укотре силкувався злетіти, коли збагнув, що якесь дивне відчуття огортає його. Світ наче змінюється... Робиться дивним, більшим, чіткішим. Очам парубка відкривається така далечинь, що й уявити годі. А тіло стає легким і водночас сильним, чутливим до кожного поруху його дужих крил... Крил?!

Парубок так здивувався і злякався, що мимоволі розтиснув пальці, – і одразу ж знову був людиною.

– Матінко рідна, – вишепотів розгублено. – Це ж я мало що на птаха не перекинувся!... Оце так-так! Не здурив дідусь... – І тоді вигукнув на повні груди: – Е-ге-ге-гей! Людоньки!! Я літатиму!

Захар нахилився, щоб підняти з трави чарівні пір'їни, що випали з розтулених пальців, і несподівано вздрів перед собою розпростерту долілиць нагу жінку... З її спини стриміла його власна стріла. Та самісінька, якою він щойно підбив беркута!

Усіх цих вражень виявилось занадто багато. Несподівана слабкість огорнула юнака, ноги підкосилися, і він мимоволі опустився на коліна.

– Захар, у свої двадцять літ, був не з полохливого десятка. Довелось йому раз і з ведмедем сам на сам зустрітися. Бачив він і чабанів, розтерзаних вовчими іклами. І тих, хто не зміг утриматися на високій кручі. Якимсь допомагав дорослим чоловікам виймати з води цілу родину односельців, що втонули в бурхливих водах весняної повені. Коли Захарові було лише дванадцять, покійний батько врятував його від рисі. Зарубав ту барткою просто на синових плечах. При згадці про той випадок, парубок мимохіть торкнувся долонею кількох горбочків, що залишилися на потилиці від зубів звіра. Врятувала його тоді лише батькова вправність і щаслива зоря, під якою мав народитися. Але зараз перед Захаром лежала не звірина, а людина. Яку він убив! Рана ж бо виразно вказувала, що стріла прохромила серце.

– Пити... – ледь чутно прошелестіло поруч.

Виявилось, що за той час, поки Захар намагався втамувати в собі нудоту, яка підкочувалася до горла, жінка перевернулася навзнак і тепер очікувально дивилася на парубка. Стрівшись із нею очима, він знову відчув у погляді біль, докір і ще щось, схоже на ... насмішку.

– Пити... – жінка повторила своє прохання виразніше, і парубок поквапився піднести до її перешерхлих уст шийку баклагі. Водночас намагався не бачити древка стріли, що все ще стриміла з лівої півкулі грудей, похитуючись у такт подихові.

Жінка напилася й важко перекотилася на правий бік.

– Вийми, – попрохала тихо. Видно було, що всі слова і рухи даються їй з великими труднощами, і вона от-от зімліє.

Тремтячою рукою Захар обламав наконечник і спинився. Він міг би записягтися, що стріла перейшла крізь серце. То як її витягати? А про таку дрібницю, як те, що ця жінка ще донедавна була орлицею, намагався й не згадувати.

– Тягни, – прошепотіла знову. Але цього разу бриніла в її голосі така владність, що не підкоритися наказові було неможливо.

Юнак й незчувся, як узявся обіруч за деревко, заплющив очі й сіпнув на себе.

Стріла вийшла напрочуд легко. Так, наче не в людському тілі стриміла, а в піску. Від надмірного зусилля він аж заточився й ледве втримався на ногах.

– О-о-ох, – почувся ще тихий стогін. І все. Цілковита тиша... Навіть віддиху не чуто.

Захар ще якусь мить постояв непорушно, не сміючи звести очі, бо наперед знав, що побачить бездиханне тіло, залите кров'ю, і тугу шкарлатну цівку, що чимраз слабше б'є з рани. Але таки примусив себе поволі підвести голову і зі здивуванням побачив, що, хоч жінка й лежить непорушно і майже не дихає, – не лише тіло її чисте від крові, але й од рани навіть знаку не залишилося. Злегка засмагла шкіра пружно напиналася однаковісінько на обох грудях і ніде жодною цяточкою, жодною подряпинкою не відрізняла одну від другої.

Лісовики, відьми, перекидні, русалки та мавки... Легенди та казки...

Звісно, Захар, якого мати не раз залишала малим удома під пильним наглядом домовика Кузьми, не міг сумніватися в існуванні старшого народу. Але ж їх уже залишилося так мало, що люди потроху стали забувати про них. А йому поталанило зустрітися відразу з двома! І то протягом кількох годин. Певно, цього було б досить для нервів і досвідченішого чоловіка. Що перед ним перекидень, Захар не сумнівався. Хто ж іще, на милість Божу, зміг би вижити зі стрілою в серці? І несподівано відчув полегшення. Був же певен, що вбив людину! А виявилось – і не людину, і не вбив...

Тим часом одужання йшло своїм трибом. Рум'янець уже повернувся на обличчя жінки. До речі, прекрасне і молоде. В усякому разі Захар міг би записягтися, що досі гарнішого не бачив. І хоч парубок начебто ще й не мав дуже з чим порівнювати, він точно відчув, що жінка ця найпрекрасніша в цілому світі.

Наче від дотику його погляду, вона розплющила очі й мило усміхнулася.

– Злякався?

– Та... – непевно протягнув Захар. – Було трохи... Спершу. Поки не збагнув, що ти... – він зам'явся.

Вона розсміялася, наче зашелестіла весняна діброва під сліпим дощем, і потягнулася звабно:

– ...не людина? Що – геть несхожа?

Захарові бухнула кров до обличчя, і він відвів очі вбік. А щоб приховати ніяковість, поцікавився:

– Ти перекидень?

– Ні, – жінка знову засміялася. – Ні, легіню, я не перекидень. Я – Морена. Або Церера, Геката... У мене багато імен. Але я волію перше... А тебе як величати?

- Захаром, - відказав той. А сам аж памороззю зсередини вкрився. Морена! Давня Володарка Часу і Долі! Богиня, могутнішою за яку були хіба що Перун та Велес... Хоча й вони, мабуть, остеріглися б ставати їй поперек дороги. Ім'я Морени у їхній громаді якщо й вимовляли, то лише пошепки і з острахом. Та й як не остерігатися тої, в чиїх руках сукалася нитка людської долі. А може, сукається й далі? Хіба про богів можна знати щось напевно? Це ж саме од її очей ховали жінки наніч своє прядиво і кужелі, аби не опряла потай і не накликала Біди, не наслала за недбалість і неохайність на оселю хвороби та злидні...

- Захар, - протягнула богиня, наче пробуючи ім'я на смак. - Гм... А скажи, хлопче, чого це тобі заманулося мене підстрелити?

Той аж схлипнув. Стрілець, щоб тебе... Цілив у птицю, а втрапив у молодицю. Тепер начувайся! Тебе б прохромити накрізь, вибачив би? Ото ж бо... Спробуй розтлумач тепер богині, що не до неї мірив. І те, що вона безсмертна, справи не міняє. Однаково боляче... Сам же бачив, як корчилася. Захар зітхнув ще раз. Мовчанка затягувалася, а то було не вельми гречно та й не надто безпечно. Коли боги запитують, краще поспішити з відповіддю.

- Бо я хочу літати...

- Літати? - здивовано перепитала богиня. - А до чого тут одне з другим?

Морена все ще продовжувала лежати навznak, і її струнке тіло так і притягувало погляд парубка. І щоб не видатися ще більшим дурнем або нахабою (знати б, що жінці, чи то пак, богині видається більшим нахабством: коли витріщуються на її розкішне тіло, чи - коли вперто відводять погляд?) та не стовбичити поряд без руху, Захар заходився білувати її здобич.

Що й казати, сьогоднішній день видався не найлегшим у житті парубка. Спершу лісовик бавився з ним у відгадки. Потім підстрелений птах виявився богинею. Дякувати, що хоч вона, здається, сприймає цю пригоду з гумором. Захар крадькома кинув погляд на чарівні принади, насупив брови і засопів. Йому й раніше доводилося мати справу з дівчатами, але всі вони були свої, знані змалку і через те не чаїли в собі тієї п'янкої таїни, що змуртовує кров. Та й вродю, чого лукавити, значно поступалися Морені. Не такому, як він, задивлятися на богиню! Он вона навіть не приховує своєї наготи... Ще б пак! Хіба він сам соромився б якоїсь звірини? А чим простий смертний кращий для богині? Хоча - парубок аж захолов од власного нахабства - може, вона навмисно демонструє йому свою красу? Тоді, виходить, він - їй не байдужий?! І Захар знову злодійкувато глипнув на Морену.

Але думки думками, а богиня хотіла чути відповідь. І рад не рад, знімаючи шкіру з сарнятка та розпалюючи багаття, парубок слово по слові переповів Морені свої сьогоднішні пригоди.

- І де ж ті пір'їни? - поцікавилася богиня, що з кожною хвилиною виразно почувала себе дедалі краще.

Захар зойкнув і луснув себе по чолі. Уздрівши замість птаха поранену жінку, він так розгубився, що геть забув про все і тепер нізачо не

відрізнув би свої пір'їни від десятка інших, що їх легкий вітер ворухив у траві.

– Загубив?

Захар мовчки підняв з землі жмут пір'я. І така зажура, такий розпач вимальовувалися на його обличчі, що Морена утрималася від жартів, а потім цмокнула язиком і дмухнула наперед себе. Парубок стрепенувся, не знаючи, до чого йдеться, але одразу аж розцвів. Бо тепер уже тримав у руці лише дві пір'їни, і заприсягнув би, що саме ті. Парубок так міцно стиснув їх у руці, що аж побіліли кісточки на пальцях. Це було б надто жорстоко – отримати надію на сповнення мрії й одразу позбутися всього.

– Дякую, – ледь виговорив неслухняними устами.

– Бережи краще... Вдруге може не пощастити.

Захар подякував ще раз і заходився біля вогню. Дарма, що не минуло й години, як він перекусив з лісовиком. Од пережитого в парубка прокинувся просто вовчий апетит. І він з нетерпінням очікував, коли підсмажуться перші шматки м'яса.

Видно, сили ще більше повернулися до Морени, бо вона, хоч і продовжувала лежати непорушно, все ж пригадала, що цілком нага і вичарувала собі легкі шовкові шати, – вони оповили її від щиколоток аж до підборіддя. На ногах невідомо звідки з'явилися чудесні туфельки з блакитної парчі, гаптовані золотими нитками. А довге чорне волосся невидимий перукар зібрав під саяливу від самоцвітів ажурну діадему. Аби не лежати на землі, вона підстелила під себе пухнастого, незвичної роботи, барвистого килима. Правда, її одяг мала цікаву властивість... Якщо дивитися на неї впрост, то видавалася вона щільнішою за нічний морок. Зате... О! Зате якщо зиркнути крадькома, самим лише кутиком ока, то виявлялося, що її прозорість не лише нічого не приховує, а навіть підкреслює, відтінює усе привабливе для чоловічого зору. І парубок зиркав... Ризикуючи залишитися косооком на решту життя.

Невідомо скільки років (чи століть) було богині, та яке це мало значення, якщо очі підказували Захарові, що перед ним розпростерлася найвище двадцятип'ятилітня красуня. Блискуче, як вороняче пір'я, волосся. Тонкі брови. Гострий і трішки кирпатий носик. Карі очі. Ледь припухлі вишневі уста. Тонка висока шия. Повні, але не надто великі, пружні перса. А стан такий тендітний, що легко вмістився б у двох його долонях...

– Здається, щось пригоріло? – мовила насмішкувато Морена. – А я вже зголодніла.

Захар сіпнув головою вбік і заляв спересердя.

Поки він милувався жіночими звабами, кілька шматків м'яса впали просто у вогонь і вже майже згоріли. Решта теж поволі наближалася до тієї небезпечної межі, за якою закінчується їжа і починається обвуглене щось. Парубок покvapливо зняв з вогню прутики з м'ясом і нерішуче завмер. Коли б йому випадало їсти з кимось зі своїх, то поклав би страву просто на траву. Але ж тут...

Морена, очевидно, зрозуміла його вагання, бо знову клацнула пальцями, і перед нею опинилася велика срібна таця і два золоті келихи, повні якогось пахучого трунку. А в наступну мить, прутики вихопилися з рук парубка і ковзнули на тацю. Туди ж перебралися з Захарової торби і паляниця з початку цибулиною та шмат бринзи.

– Я занадто багато витратила сил на воскресіння, аби вичаровувати ще щось істівне, – промовила богиня. – Думаю, на сьогодні нам стане й того, що є... – не договоривши, вона рішуче вп'ялася зубами у шмат м'яса. – Приєднуйся, – промурмотіла за мить з повним ротом, беручи другою рукою паляницю, – якщо не хочеш залишитися голодним.

Їжа й справді зезала з приголомшливою швидкістю. Тож Захар не примушував просити себе двічі.

– Зазвичай, я їм дещо манірніше, – усміхнулася Морена. – Але перехід від смерті до життя такий виснажливий. Ти навіть уявити собі не можеш. Щастя, що у нас була їжа, а то б довелося тобою закусити. – Вона весело розсміялася, бачачи, що Захар не може збагнути, жарт це чи ні. – Чув, либонь, від бабці з дідом, що злі відьми полюбують вечеряти неслухняними хлопчиськами?

Та очманілий від побаченого і пережитого, Захар уже б і на те пристав.

Коли з наїдками закінчили, Морена взяла в руку келих і жестом запропонувала парубкові другий. Він і не думав відмовлятися. Зрештою, якщо богиня все ж надумає помститися, то їй досить лише пальцями клацнути...

– Сік від лісовика й справді був чудовий, але м'ясо краще запивати вином. Спробуй, схоже, я вичарувала саме те, що нам зараз необхідно.

Захар слухняно ковтнув. Трунок був густий, терпкий і ледь-ледь кислуватий. Схожий на вино з підсолодженого морозом терну. І одразу ж в тілі з'явилося відчуття легкості, як у ту мить, коли він почав перетворюватися на птаха. Думки теж зробилися зовсім невагомими і барвистими, як метелики, а потім узагалі пурхнули кудись далеко-далеко...

Ніч впала на гори як завше зненацька, наче тать із засідки. Миготіли зорі. Ледь жевріли вуглики в ще недавно жаркому багатті.

– І далеко ти мандруєш, Захаре? – ніжний голос лагідно вплітався в м'яку тишу ночі.

– У скит, – правдиво відказав той.

– У скит? – здивувалася богиня. – Такий молодий? Невже життя вже встигло настільки розчарувати тебе? Чи така сильна віра в Єдиного?

Захар навіть не второпав, про що йдеться.

– Дві чи три сотні літ тому я нізащо не повірила б, що ця віра римських рабів зможе прижитися у вашому народі. Що ж, і богам трапляється

помилитись. І от молоді, дужі легіні вже не несуть дарунків до ідолів Перуна, а збираються марнувати життя в молитвах до Єдиного...

– Молитися? – парубок нарешті збагнув, що Морена має на увазі. – Та ні... Я до старця Актинія в науку. Хочу навчитися знахарству. Щоб людей од хвороб і смерті оберігати... – і затнувся на півслові, пригадавши з ким балакає.

Морена, як видалося Захарові, полегшено засміялася. А потім, по хвилині мовчання, мовила:

– Що ж, гарна мрія... Та й, схоже, ти саме той, хто може її досягнути. Не кожному смертному вдається собі на вечерю богиню підстрелити... – і вона знову дрібно розсміялася. А Захар здивовано помітив, що вторить їй на повний голос. – Про Актинія забудь. Я сама вчитиму тебе. Усьому, що зможеш збагнути... а там – подивимося... – вона знову захихотіла, а тоді посунулася трохи на килимі, даючи місце парубкові поруч з собою. – Ну ж бо, мисливцю, ходи сюди... Мені холодно. І щоб ти знав на майбутнє, – промурмотіла ніжно, – богам не лише молитви й упоминки бажані. Особливо богиням.

Прокинувся Захар від дошкульного холоду. Ранковий туман осів такою рясною росю, що уся його одежа, увібравши в себе водяні краплі, промокла наскрізь. Її дотик до шкіри викликав дрож в усьому тілі. Тож парубок зірвався на ноги і бігцем подався до лісу по хмиз. Поміж дерев вологи було не так багато, і невдовзі сухі гілляки весело палахкотіли в багатті, а Захар з насолодою простягав до полум'я закоцюблі руки. Заздрісно позираючи на Морену, що солодко посапувала, вкутана з головою в свою хитру одежу. Яка, схоже, ще й не промокала.

Про те, щоб спробувати тихцем утекти, не було й мови. Адже од богині однаково не сховаєшся. Та й як виглядав би він, коли б утік після цієї ночі? І хоч Захар чудово розумів, що для Морени був лиш миттєвою примхою, вроджена шляхетність не дозволяла парубкові повестися, як він вважав, по-свинськи.

Захар зігрівся. Думки сновигали в голові якоюсь безладною гурмою і, аби зайняти себе бодай чим, він вийняв із-за пазухи чарівні пір'їни. Якийсь час вагався, але цікавість таки взяла гору. І парубок, міцно затиснувши їх у кулаки, заходився одчайдушно махати руками.

Спершу радісно відчув уже звичну легкість у тілі, силу в крилах, гостроту зору. А потім його оповив непроглядний морок! Парубок покрутив головою, покліпав повіками, аж тут із жахом зрозумів, що його всього, цілком вкуте якась тканина. Він шалено заборсався у тій ніби торбі, пускаючи в хід і гострі кігті, і міцного дзьоба. Матерія не витримала його шаленого натиску і з гучним тріском розійшлася на боки, утворивши досить широку діру. Захар миттєво вистрибнув крізь неї назовні і, аж трусячись од люті, обернувся, аби уздріти напасника, вчепитись у нього пазурами, бити і бити крильми та дзьобом, доки той не сконає. І остовпів. Перед ним безладною купою лежала його ж одежа. Перетворюючись у птаха, він не здогадався роздягнутись, от і став бранцем власної сорочки.

Огледівши себе з дзьоба до хвоста, Захар упевнився, що бодай зовні орел з нього вдався хоч куди. І останнім дурнем треба бути, аби не спробувати силу таких дужих крил. Хоч і тенькнуло щось у середині й тихесеньким жалібним голосочком заблагало: «Може, не поспішати? Краще, трохи згодом?». Та парубок відмахнувся од того скиглія, хоча для власного заспокоєння таки додав: «Я ж низесенько, понад самою землею...»

Чари лісовика слухняно підняли його в повітря.

Від неповторних вражень серце спершу завмерло в грудях, аж захололо, а тоді кинулося вистрибом наздоганяти згаяний час. Застукотіло, зацокотіло. Голова пішла обертом, і на якусь мить Захар навіть утратив відчуття, де верх, а де низ. Розчепіривши крила, наче людина, котра боїться впасти з вузької кладки, він плавно ковзав униз по схилі гори, лише в кількох метрах над землею. Трапилося б йому зараз на дорозі якесь дерево, то неодмінно засів би помежи гіллям, або й луснувся добряче чолом до стовбура. Таким незграбним та непевним був його перший лет. Але ось переляк минув, і парубок опам'ятався. Обережно ворухнув крильми – раз, другий...

Він летів! Не тямлячи себе від захоплення, Захар набрав повні легні повітря й радісно заклекотів. Він більше не був приречений усе життя човгати ногами по землі! Йому підкорилися небеса.

Парубок все дужче й дужче змахував крильми, з кожним помахом підіймаючись дедалі вище. На якусь мить йому навіть видалося, що сонце стало ближчим і гарячішим. Однак теперішні очі болючіше сприймали блиск сонячного проміння, тож він обернувся хвостом на схід і став виглядати вниз здобич.

Шматок свіжого, ще теплого, від крові, що парує, м'яса був би зараз у самий раз. Хоча, на гірший випадок, він не відмовився б і від тлустенького хом'ячка.

Призивний клекіт Захар почув швидше, ніж побачив симпатичну орлицю. Радісно відповівши їй, беркут кинувся назустріч. Але орлиця легко ухилилася від нього, зграбно перекинулася в повітрі й уже за мить опинилася на спині у Захара, притискаючи його додолу. З кожним помахом крил примушуючи знижуватися. Він був од неї значно сильнішим, масивнішим, та, очевидно, не лише в людей заведено добровільно коритися особам жіночої статі, бо й орел дав слухняно посадити себе на узліссі. І лише там запитливо заклекотів. Мовляв, що за дивацтва?

Та замість відповіді, несподівано отримав такого стусана, що беркиць покотився по траві. Дві пір'їни випали з його крил, і в ту ж мить птах обернувся на Захара.

Парубок був як заспаний, кліпав повіками і не переставав час од часу потирати кулаками очі. А перед ним, взявшись у боки, стояла люта Морена.

– Не смій більше так робити! – вигукнула сердито. – Життя обридло?!

– А що трапилося? – зніяковіло перепитав парубок, що все ще не міг прийти до тями. – Я лиш спробував перевірити дарунок лісовика.

- Дарунок... - Морена вже заспокоїлася, і на її обличчі знову з'явилася безтрепетна маска богині. - Твое щастя, що ти ще не забувся настільки, аби розтулити долоні...

Парубок спершу запитально дивився на неї, а коли сказане дійшло свідомості, пополотнів і судомливо ковтнув слину. Власне розтерзане тіло так чітко уявилося Захарові, що він аж здригнувся.

- Одвічна людська нерозважливість, - буркнула Морена. - Всі як один мрієте стати рівними богам, а навіть власним розумом не навчитеся послуговуватись.

Захар ніяково похилив голову.

- Я не збирався довго... Лише хотів переконатися, чи зумію. А там і незчувся...

- Морена усміхнулася.

- Чи ж мати не наказувала тобі остерігатися в дорозі усілякої нежиті?

Захар промовчав.

- О люди! Спершу викликають її до життя, потім винищують упень і все ж наївно переконані, що шматок паляниці зможе настільки змилостивити серце одного з них, що він зробить подарунок без жодної потаємної думки...

- А що? - стрепенувся парубок. - Лісовик таки обдурив мене? Але ж ти сама вчора говорила...

- Те, що я казала вчора, можу і сьогодні повторити... Але! Є дві дрібниці, про які я просто не встигла, а лісовик, певно, не захотів тебе попередити. Перше, що пір'їни потрібно не лише затискати, а й ще якось забезпечити. Наприклад, приклеїти їх до долонь живицею. І друге, польоти повинні бути досить короткими і не надто частими. Адже ти вже відчув якісь бажання, що швидше пасували птахові, ніж людині. Так-от, кожне перетворення знищуватиме в тобі частинку людини і залишатиме по собі частинку орла. Тож прийде мить, коли ти, навіть випустивши з рук пір'їни, все одно залишишся птахом!

- Оце так дарунок! - вигукнув вражено Захар. - Цур мене з тими пір'їнами! Більше й не доторкнуса! Нечисть клята! А щоб йому...

- Ну, це ти кажеш знову не думаючи, - зупинила його красномовство Морена. - Не така вже й велика ціна за вміння літати. Тим більше, що ти сам цього хотів, а лісовик пропонував багатство. Тут він тебе не обманув. Але годі про це. Тепер ти попереджений і більше, маю надію, дурниць не чинитимеш. Так?

Парубок похнюплено кивнув.

- А до речі... - Морена ступнула крок уперед і легко притулилася до парубка усім тілом. - Учора ти мене вечерею пригощав, то чому б мені сьогодні не

запросити тебе на сніданок? Тим більше, я пригадую, ти начебто вчитися збирався?

- А так , - погодився Захар.

- Ну, то бери свої пір'їни в руки і гайда за мною. Одежу можеш підхопити в кігті, а хочеш - тут покинь. У замку щось підберемо для тебе.

- Як? - здивувався парубок. - Ти ж щойно казала...

- Я ще багато чого скажу, - кивнула головою богиня, - а твоя справа уважно слухати і хутко робити, як велено. Інакше - ти не мій учень, і ми розстанемося просто тут!

- Згода, згода, - поквавпно відказав Захар. - Я слухатимуся кожного наказу. Але ще одне запитання, якщо твоя ласка?

Морена насупила брови, тоді уявила собі, як вони мають обое виглядати збоку: нагі, майже одного віку, скуйовджені, ще розгарячені, захекані... Ну чим не коханці? І знову захихотіла. Ні, аби тримати цього шибайголову в шорах, їй доведеться набавити собі зо два чи й три десятки літ. Правда, тоді вже не буде того, про що й зараз із приємністю згадує тіло. А вона й так уже досить постилася. Можна сказати, з того часу, як цей світ прихилив свої коліна перед Єдиним. Морена зітхнула.

- Якщо лише одне, то нехай. Запитуй.

- Ти сказала, що люди викликали до життя лісовиків. А може, ти мала на увазі усю нечисть? Як це зрозуміти? І чому так стається, що людині вдається перекидатися на птаха? А ви, боги, безсмертні в будь-якому випа...

- Хвала тобі, невігластво! - вигукнула Морена. - Лише останній неук, що не має жодного уявлення ні про структуру Всесвіту, ні про будову клітини, може запитати подібне, будучи щиро переконаним, що ось зараз я все на пальцях йому поясню. І це мало бути одним маленьким запитанням? Краще не виводь мене з терпіння.

Але Захар дивився на неї так простодушно і віддано, що розсердитися посправжньому Морена не змогла. Вона лише похитала головою, мовляв, ой, наберуся я ще з тобою біди, і відказала:

Що ж, значить нам тим більше час забиратися звідси і братися за навчання. Сподіваюся, безмірна цікавість допоможе тобі в цьому.

* * *

Те, що Морена гучно називала замком, ззовні виглядало звичайнісінькою горою, вершина якої була зрізана так, що перед гладкою прямовисною стіною утворилося щось на кшталт не дуже великого майдану. А всемогутня жага життя дозволила, навіть на цій голій скелі, зачепитися розмаїтим травам, кущам і кільком кедром.

Зі скелі на майданчик, дещо приховані деревами, визирали міцні, потемнілі од віку модринові двері, куті позеленілою міддю, і двійко широких, забраних надійними віконницями вікон.

Сонце вже виразно вказувало на полудень, коли пара величавих беркутів опустилася на цей природний балкончик.

Морена звичним рухом перекинулася через голову і знову перетворилася на молоду чарівну жінку. І Захар вже вкотре мимохіть замилювався нею. Тіло богині було наче висічене з найдорожчого рожевого карарського мармуру.

Що ж, не покрививши душею, парубок міг сміло вважати, що досі йому неймовірно таланило. Бо пригоди його можна було порівняти лише з безконечними казками, які так полюбляють розповідати онукам зимовими вечорами дідусі й бабусі. Бо й справді, хіба ж повірили б Захарові вдома, спробуй він розповісти про побачене і пережите?

Парубок так глибоко замислився, що аж стрепенувся, почувши невдоволений окрик Морени:

– Довго ще накажеш чекати, поки ти зволиш людиною стати?

Отямившись, поквапився розтулити долоні. А повернувши собі звичний вигляд, став хутко натягати штани.

– Можеш не поспішати, – озвалася посміхаючись Морена, що й досі залишалася зодягненою лише в покривало, утворене з її власного волосся. – Поки я не плесну в долоні, ми залишатимемося на самоті, наче в пущі.

– Та воно, звісно... – пробурмотів ніяковіючи парубок. – Але мені так зручніше. Звичніше.

– Розумію, – погодилася з таким поясненням богиня. – Тоді і я, як ти.

Вона клацнула пальцями і виявилася зодягненою у вишиту золотими та срібними нитками, найтоншого полотна сорочку, що закінчувалася ледь нижче стегон. Стягнену в поясі ремінцем з гадючої шкіри. Волосся акуратно сплелася в товстелезну косу і прикрасилося віночком з живих троянд. А на високих грудях переливалися всіма барвами три разки намиста зі смарагдів, рубінів, хризолітів, халцедонів та сапфірів. А нижче... Захар ледь стримав сміх. Стрункі ноги Морени повивали безрозмірні, зшиті, певно, з десятка ліктів прозорого мусліну, шаровари. А делікатні ступні утопали в м'яких капцях з задерними догори дзьобами, які ще до того ж прикрашали кристалеві бубонці.

– Що таке? – здивувалася, щось відчувши, Морена, яка з видимим задоволенням оглядала свої шати. – Хіба ваші молодичі не так зодягаються? Ага, – збагнула, дійшовши до капців, – тут й справді щось не те. – Вона пробурмотіла пошепки кілька незрозумілих слів і вдруге клацнула пальцями. В ту ж мить на ногах у неї з'явилися чудесні сап'янові чобітки, зеленого кольору, а замість шароварів, звабні стегна богині оповила розшита мальвами оксамитова плахта.

Помітивши вираз захоплення на обличчі юнака, Морена вдоволено усміхнулася.

– Ну, якщо ми вже причепурилися то ласкаво прошу до моєї оселі, – І легко плеснула у долоньки.

Захар й оком не кліпнув, як біля дверей не знати й звідки, наче з-під землі появилися два гноми. Зростом завбільшки з лісовика, лиш значно кремезніші, і бороди мали не зелені, а вогнено-руді. Гречно вклонилися Морені й широко розчинили обидві стулки дверей.

Навколо богині одразу аж зароїлося від повітруль. Чарівні, зодягнені у різнобарвні, напівпрозорі шати, вони зі сміхом і щебетом оточили її, наче люблячі діти ніжну матір. Двійко з них, в оджах золотистого кольору, поштиво підхопили Морену під руки, решта ж у цей час посипала стежку перед нею пелюстками квітів. А з дверей замку вже долинала весела коломийка.

Давно переставши будь-чому дивуватися, Захар впевнено посунув слідом. Повітрулі кружляли і навколо нього, але не торкалися. Чи то не відали ще, пощо він тут, чи одлякувала їх сувора міна на обличчі парубка. Яку він, про всяк випадок, напустив на себе. Лише гноми спробували було заступити шлях парубкові. Та позмагавшись з ним якусь мить поглядами, шанобливо розступилися.

Поминувши поріг житла Володарки Долі, Захар опинився у просторій залі, що, мабуть, правила у цьому гірському палаці за сіни. І хоч віконниці й надалі залишалися зачиненими, світла тут не бракувало. Можна навіть сказати, що світилося практично все. І велетенські дзеркала, які рясно висіли на стінах, і майстерно різьблені мармурові колони, що підтримували неосяжне гранітне склепіння зали. І сама стеля випромінювала щось лагідне і бархатисте. Світло було розсіяне скрізь і ніде. Наче в імлистий зимовий день, коли й не збагнеш, від чого саме видно: од хмар на небі, чи од снігу на землі?

Усе те Захар підмітив ніде не затримуючись, бо Морена легким кроком перетнула сіни і підійшла до наступних дверей, які хутко розчахнули перед нею двійко інших гномів. Захар відрізняв їх лише тому, що перші були зодягнені у зелені киптарики, а ці – синього сукна. В усьому ж іншому їх сплутала б, певно, і рідна мати.

Музика стала голоснішою, хоч музикантів і далі не було видно.

Ця зала була ще багатішою, пишнішою й веселішою. І тут чекали гостей.

Оранжевий гном підтримував вогонь у каміні. Ще один – крутив над ним нанизаний на вертел добрячий шмат м'яса. Посеред зали з десятків або й більше повітруль накривали довжелезний стіл, призначений для обіду одночасно не менш як на три дюжини персон. Келихи, джбани, глеки з довжелезними шийками, тарелі й таці, що наче з повітря з'являлися на ньому – все було виготовлене зі широкого золота і майстерно розписане різноколірними емаллями. Що ж до страв, то на стіл потрапило все, що будь-коли бодай доводилося бачити Захарові, й утричі більше такого, що він і назвати б не зміг. Парубок уже чекав, що ось-ось прочиняться ще якісь двері і до зали увійде натовп богів і богинь. Бо й на мить не міг припустити, що уся ця розкіш призначена лише для звичайного сніданку.

Але обабіч столу гноми поставили лише два мереживно вирізьблених крісла.

Богиня, поглядаючи на нього, лиш задоволено посміхалася. Що ж тут дивного? Усякому хочеться справити враження. І навіть тисячолітня мудрість не цурається дрібних радощів.

І саме ця усмішка дозволила парубкові трохи отямитися. Бо хоч усе навколо переконувало його, що він в гостях у богині, всміхалася вона все ж, як звикла горянка. Тож коли Морена величаво опустила в одне з крісел, Захар, не чекаючи на запрошення, рішуче, а од через те незграбно, мов ведмідь, посунув до іншого.

– Сідай, сідай, – запізнило запросила його богиня, якій навіть сподобалося нахабство парубка. Адже вона збиралася протримати його біля себе не один рік. А слухняність, може, й приємна, але ж і набридає швидко. – Кажуть, що через порожній шлунок і наука не пробереться. Тож наповнім його, перш ніж розпочнемо мордувати мозок.

Воля господині – закон. Голодати Захарові особисто не доводилося, але від старших людей відав він, що то таке, і змалку до їжі ставився серйозно. Напихатися над міру не напихався, але завжди намагався покуштувати всього до смаку. Бачучи таке його ставлення до їжі, повітрулі пильно слідкували за тим, аби тарілка парубка не встигала спорожніти. А легкі вина щоб не щезали з кубків.

Морена ж лише куштувала то того, то іншого.

– Смакує? – поцікавилася за якийсь час.

– Угу, – відказав лаконічно Захар, що саме старанно пережовував шмат, дикої гуски, запеченої в якійсь чудернацькій гострій підливі. Тоді проковтнув, запив з кубка і додав: – А отець Такинфій казав, що боги нічого не їдять.

Морена мимоволі розсміялася.

– Так, це безпрецензійна вигадка. Яхве й досі вельми вдячний за неї... Олімпійцям хоч нектар та амброзію греки дозволяли... А ти можеш собі уявити тисячолітнє життя без права на крихту їжі і краплю вина? Не дивина, що Єдиний після подібного знущання розпорошив плем'я зухвалих іудеїв по цілому світі. Я б і не таке од люті витворила. Добре, що хоч вам нічого подібного не спало на гадку.

Захар лише очима кліпав.

– Наситився? – озвалася ще трохи згодом богиня, завваживши, що парубок уже не торкається нічого на столі.

– Так, вельми дякую.

– На здоров'я.

Морена плеснула в долоні, й музика стихла, а слуги покvapом звільнили стіл від посуду і решток трапези. Зала спорожніла.

– Зараз мені треба трохи подумати, – мовила богиня. – А ти тим часом поброди по замку. Розглянься, що й до чого. Звикай, одне слово. Такому невігласові, як ти, довгенько доведеться тут побути, доки розуму наберешся. А неуком я тебе від себе не відпущу. Аби мені потім за тебе не соромно було. – Морена усміхнулася, аби дещо згладити прикрість сказаного. – А щоб не блукав ти, – додала, – на тобі провідника. Він дещо страховидний, але ти до нього хутко звикнеш, – і богиня знову плеснула у долоні.

Добре, що вона вчасно попередила Захара, бо чудище, яке вихопилося на залу, могло перелякати кого завгодно. Мало воно зросту добрий сажень, геть усе поросле чи то волоссям, чи то мохом. А на морді серед тих зарослів ледь проглядало двоє червоних буркал. Що ж до рук і ніг, то навіть для такого здоровила вони були не менш як удвічі завеликі. Долоні – лопати, а ступні ніг й порівняти ні з чим.

– Це Той Що У Скелі Сидить, – мовила Морена. – Але ми кличемо його Гримайлом. І ти так зви.

Захар кивнув.

– Він проведе тебе скрізь, де захочеш. А що не зуміє пояснити, я потім сама оповім. Ну, все, йдіть... – Морена зручно вмостилася у м'якому, оббитому білою замшею фотелі, на який замінилося крісло, і перестала звертати на них увагу.

Захар слухняно ступнув до найближчих дверей. А прислужники – гноми запопадливо відчинили їх перед ним. Гримайло посунув слідом. Та на порозі парубок нерішуче зупинився й кахикнув.

– Що ще? – поцікавилася богиня. – Знову якесь питання муляє?

– Не сердься ... – Захар завагався, не відаючи до пуття, як має до неї звертатися. Минулого вечора вони обходилися без слів, а сьогодні він більше слухав, ніж говорив. – Не сердься, пані...

– Пані? – перепитала Морена. – Що ж, нехай буде. Так що ти хотів запитати?

Захар трохи наблизився, аби не кричати. Зала видавалася йому надто великою, аби говорити впівголоса.

– Ось ти вже вдруге кажеш, що люди щось створюють... Спершу йшлося про лісовика й інших. Тепер – по-твоєму виходить, що боги повинні істи лише те, що ми дозволимо. Не розумію. Отець Іакинфій говорить, що все у світі створено Богом Єдиним. – Тут він пригадав, з ким говорить, і знітився: – Вибач, я, либонь, надто багато хочу знати... Але ти весь час стверджуєш, що геть усе – і добре, і лихе – виходить від людей. Кому ж вірити?

– А ти сам як мислиш?

- Звісно, богиня повинна бути мудрішою за якогось священика і краще розумітися на цих справах. Та й самому приємніше думати, що ти чогось та вартий у цьому світі. Але, чесно кажучи, не надто віриться.

Морена вдоволено кивнула.

- Що ж, приємно чути, що я в тобі не помилилася. А якщо скажу, що саме мое твердження істинне, ти повіриш на слово?

Захар опустил голову.

Морена зітхнула і провела рукою по обличчі, наче стираючи втому.

- Добре, нехай буде по-твоєму... Я спробую пояснити. Слухай, але нічого не перепитуй. Якщо чогось не збагнеш, то так мусить і залишитися. Повернемося до цієї розмови років через два-три. Хоч на той час, певно, ти вже про подібне не запитуватимеш, бо й сам усе збагнеш... Ваш і наш світ - це лиш відображення Ідеї, Думки, Мрії. А люди, хоч вони ще й досі про це не здогадуються, і є їх носіями. Отож усе, що навколо, викликане до життя лише тому, що люди про це думали. Мріяли чи жахалися - то вже інша розмова, але уявляли собі чітко! Ось, наприклад, візьмо зорі... Була над вашими головами вночі темна, страшна чорна безодня. Але почав хтось міркувати, що було б добре, якби там бодай іскорки від багаття жевріли, все ж не так похмуро буде. Потім до такої ж думки ще хтось долучився, ще... От і маємо тепер небо в блискітках.

Захар не проронив і слова, але увесь його вигляд виказував, що він не може повірити у почуте. Ще б пак, якась там мрія, невідомо кого до того ж, і - зорі! Хіба ж він, Захар, мало мріє? І сповнилося хоч щось?

- Бачу, що почала надто складно. - протягнула невдоволено Морена. - Спробую спростити. От у вас родина велика?

- Тридцять чоловіків. Наш рід не найбільший у громаді, але міцний. Наші жінки здебільшого хлопчиків народжують.

- І ви всі в одній хаті мешкаєте?

- Чого б це? Ні... Вісім дворів у нас.

- А як ви відділяєтеся?

- Ну, старший одружений син, з дітьми, може захотіти перейти під власний дах.

- Себто, перш ніж братися до будівництва власної домівки, він починає про неї мріяти?

- А-то... - погодився Захар. - Часом навіть не один рік поспіль.

- А разом з ним про нову хату мріють й невістка, і діти їхні?

- Жінка, звісно, думатиме про це безугаву, - підтвердив Захар. - Бо там вона вже справжньою господинею стане. А дітлахи, певно, ні. Їм без дідуся з бабусею сумно буде.

- Але думають про хату всі. І навіть дідусь з бабусею, і сестри з братами, і ще з півсела родичів і товаришів, що потім допомагатимуть при будові. Так?

- Безумовно. - стенив плечима Захар, мовляв, це ж бо й так зрозуміло, навіщо стільки говорити.

- От, як результат усіх цих мрій і думок, і з'являється у вашому селі ще одна нова хата.

- Ага! - пирхнув Захар. - Поки ота хата сама появиться, знаєш, скільки поту від того думання доведеться пролити?

- А коли б ти, приміром, повернувся з мандрів і побачив її вже готовою? Чи не видалося б тобі, що вона наче сама виросла?

Захар замислився.

- Ну, якщо так подивитися, то звісно... Але до чого тут?... Ага... То й зорі так? - протягнув непевно. - Ми лиш не маємо змоги спостерігати, як їх будують. Так?

- Молодець! - легко плеснула долонями Морена. - Все ж я в тобі не помилилася... Правильно... Якщо не копати глибше. Думка рухає розвиток світу! Вона створює все... Все! А ви - люди, носії Розуму, в якому ці думки зароджуються. Бо лише вам властиво мріяти!

- То, виходить, - затнувся Захар, - що ми і... і...

- Чого загикуєшся? - засміялася Морена.

- Вибач, - парубок очевидно не міг примусити витиснути з себе того, що намислив.

- Та кажи вже!

- І богів?

- Е-хе-хе... - Морена похитала головою майже осудливо. - Богів ви вигадали в першу чергу! У Всесвіті треба ще пошукати таку могутню силу, як Людський Розум, і водночас, таку безпорадну. Звісно, значно простіше вигадати когось, хто буде винен за поганий урожай, ніж самому допильнувати усього. Ну, нехай... Раз вам вже так легше... Але ж навіщо весь час вигадувати щось інше? Чим ми вам не догодили, що виникла потреба в Єдиному?

В останніх словах виразно забриніла образа, і аби не виказати себе, Морена сердито тупнула ногою.

- Ти щезнеш нарешті з моїх очей, чи ні? Досить запитань! Іди, поки я не наказала випхати тебе штурханцями геть! Гримайло! Забирайтеся!

На цей раз Захар уже не став затримуватися на порозі.

Двері, як виявилось, вели в залу, залиту примарним зеленавим світлом, що спливало з чарівної кришталевої кулі, підвішеної під високим склепінням. Все тут було незвичним і дивним для людського ока...

Узявши праворуч від входу, Захар побачив величезний стіл, вирізьблений з однієї гранітної брили. Далі – тягнулися безконечні стелажі, заставлені склянками, колбами та ретортами з різноколірним вмістом, позначеними незрозумілими написами. Ліворуч од входу, навпроти стелажів стояли такі ж довжелезні старовинні засклені шафи, захащені грубезними книгами і сувоями старовинних рукописів. Шафи впиралися в різьблений дубовий стіл, що міцно тримався долівки чотирма ніжками, причому, переднім майстер умілою рукою надав подобу журавлиних, а дві позосталі належали якомусь могутньому хижаків. На деці, оббитій червоною замшею, лежала книга. Ні, радше – Книга!!! Бо фоліант цей був таким великим, об'ємним, що аби перенести його з місця на місце знадобилися б сили двох дужих чоловіків. Щоправда, глянувши на Гримайлові граблі, Захар збагнув, що тут було кому навіть носити її за Мореною на кшталт молитовника. Вичеканий напис на обкладинці з золотої фольги, в якому кирилиця поєднувалася з арабською в'яззю, східними ієрогліфами та древніми рунами, звісно, нічого не сказав неписьменному парубкові. А перед його очима лежав Літопис життя минулого й прийдешнього, інакше сказати: Книга Долі! Звісно, що аби зазирнути у неї, простого вміння читати було б надто мало. Непосвяченому в таїнства білої та чорної магії Книга не відхилила б завіси, що суцільною, непроникною пеленою затуляє перед смертними їхнє майбутнє. Та Захар і так лиш ковзнув по ній трохи здивованим поглядом (все ж розміри фоліанту вражали) і похитав головою, мовляв: ой, ой, ой! це ж і мені, певно, доведеться усе те прочитати... А скільки ж іще в інших шафах.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22058027&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

літосчислення ведеться від створення світу